JØRGEN GREEN

Hærens og søværnets arkiver

- en vejledning til slægtsforskere

Forlaget Grifo

Slægtsforskning i hærens og søværnets arkiver

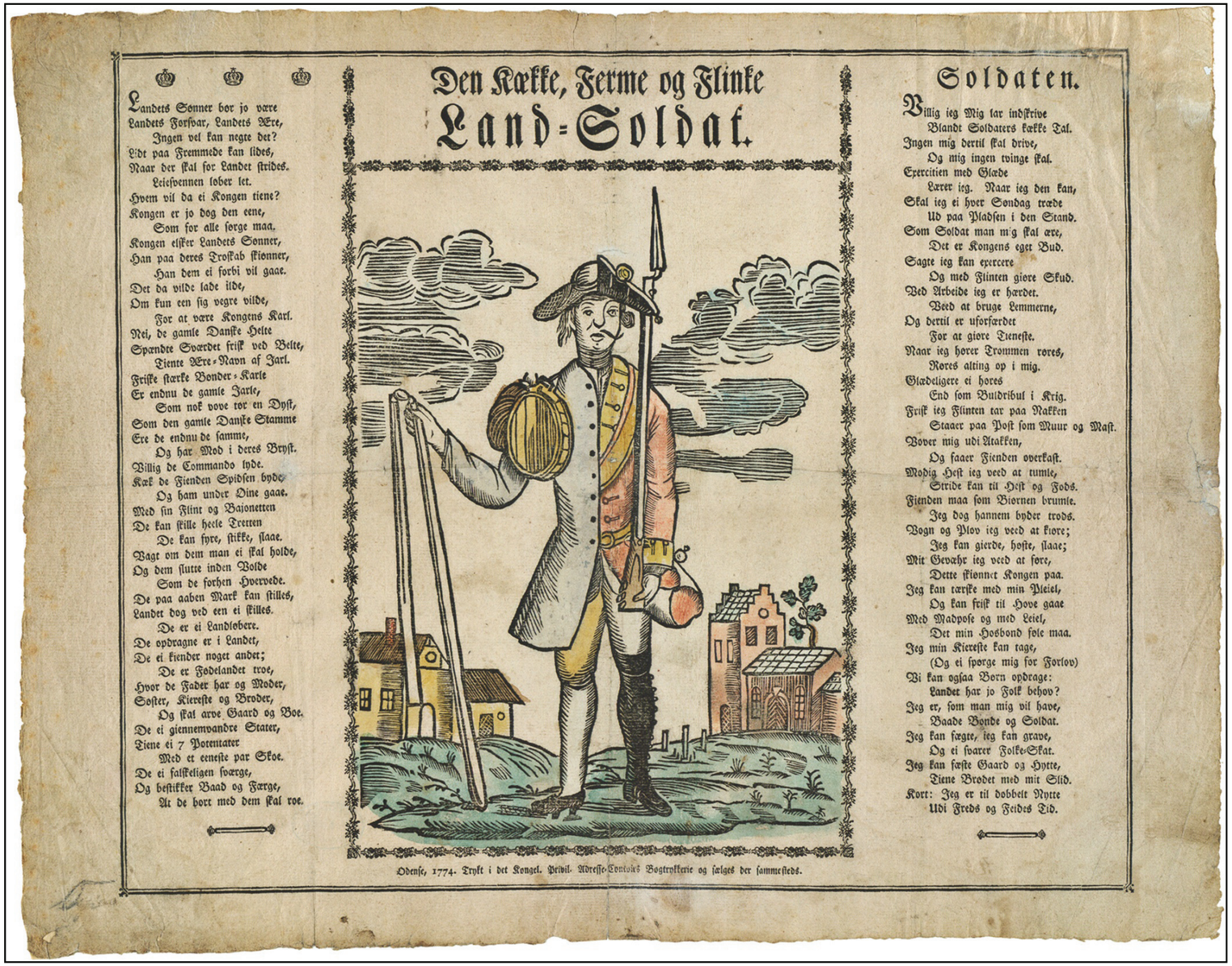

Landets Sønner bør jo være
Landets Forsvar, Landets Ære,
Ingen vel kan negte det?
Lidt paa Fremmede kan lides,
Naar der skal for Landet strides.
Leiesvennen løber let.
Hvem vil da ei Kongen tiene?
Kongen er jo dog den eene,
Som for alle sørge maa.
Kongen elsker Landets Sønner,
Han paa deres Troskab skiønner,
Han dem ei forbi vil gaae.
Det da vilde lade ilde,
Om kun een sig vegre vilde,
For at være Kongens Karl.
Nei, de gamle Danske Helte
Spændte Sværdet frisk ved Belte,
Tiente Ære-Navn af Jarl.
Friske stærke Bonder-Karle
Er endnu de gamle Jarle,
Som nok vove tor en Dyst,
Som den gamle Danske Stamme
Ere de endnu de samme,
Og har Mod i deres Bryst.
Villig de Commando lyde.
Kak de Fienden Spidsen byde,
Og ham under Øine gaae.
Med sin Flint og Bajonetten
De kan skille heele Tretten
De kan fyre, stikke, slaae.
Vagt om dem man ei skal holde,
Og dem slutte inden Volde
Som de forhen Hoerrede.
De paa aaben Mark kan stilles,
Landet dog ved een ei skilles.
De er ei Landløbere.
De opdragne er i Landet,
De ei kiender noget andet;
De er Fødelandet troe,
Hvor de Fader har og Moder,
Søster, Kiereste og Broder,
Og skal arve Gaard og Boe.
De ei giennemvandre Stater,
Tiene ei 7 Potentater
Med et eneste par Skoe.
De ei falskeligen sværge,
Og bestikker Baad og Færge,
At de hort med dem skal roe.

Den Kække, Ferme og Flinke
Land-Soldat.

Soldaten.

Villig ieg Mig lar indskrive
Blandt Soldaters kække Tal.
Ingen mig dertil skal drive,
Og mig ingen tvinge skal.
Exercitien med Glæde
Lærer ieg. Naar ieg den kan,
Skal ieg ei hver Søndag træde
Ud paa Pladsen i den Stand.
Som Soldat man mig skal ære,
Det er Kongens eget Bud.
Sagte ieg kan exercere
Og med Flinten giøre Skud.
Ved Arbeide ieg er hærdet.
Veed at bruge Lemmerne,
Og dertil er uforfærdet
For at giøre Tieneste.
Naar ieg hører Trommen rores,
Rores alting op i mig.
Glædeligere ei hores
End som Buldrihul i Krig.
Frisk ieg Flinten tar paa Nakken
Staaer paa Post som Muur og Mast.
Over mig udi Atakken,
Og faaer Fienden overkast.
Modig Hest ieg veed at tumle,
Stride kan til Hest og Fods.
Fienden maa som Biornen brumle.
Jeg dog hannem byder trods.
Vogn og Plov ieg veed at kiøre;
Jeg kan giørde, høste, slaae;
Mit Gevahr ieg veed at føre,
Dette skiønnet Kongen paa.
Jeg kan tærske med min Pleiel,
Og kan frisk til Hove gaae
Med Madpose og med Leiel,
Det min Hosbond søle maa.
Jeg min Kiereste kan tage,
(Og ei spørge mig for Forlov)
Vi kan ogsaa Børn opdrage:
Lander har jo Folk behov?
Jeg er, som man mig vil have,
Baade Bonde og Soldat.
Jeg kan fægte, ieg kan grave,
Og ei svarer Folke-Skat.
Jeg kan føste Gaard og Hytte,
Tiene Brodet med mit Slid.
Kort: Jeg er til dobbelt Nytte
Udi Freds og Feides Tid.

Odense, 1774. Trykt i det Kongel. Privil. Adresse-Contoirs Bogtrykkerie og sælges der sammesteds.

DISPOSITION

1. Hærens og søværnets historiske udvikling frem til 1920.
2. Danmarks krigshistorie.
3. Gennemgang af de vigtigste arkivalier i hærens og søværnets arkiver fordelt på persongrupper.
4. Besvarelse af spørgsmål.
5. Afsluttende bemærkninger.

Jeg kan kontaktes på:

green@grifo.dk

Mine 3 bøger:

»*Slægtsforskerens ABC*« og

»*Slægtsforskning i i lægdsruller, søruller og i hærens og søværnets arkiver*« kan købes i pausen.

Pris 200 kr. pr. stk. Normalpris 248 kr.

I-bogen til Apples iPad om:

»*Slægtsforskning i Danmark*«

kan købes via Apples iTunes, bøger, pris 99 kr.

Dragoner og grenaderer 1813

Hærens og søværnets udvikling frem til 1920

1471: Bådsmænd, bartskærere, trompeterer udskrives fra købstæderne og lenene.
1550: Holmens faste stok (håndværkere, matroser, rugdrenge, spillemænd) samt underofficerer og officerer.
Hvervede (geworbne) soldater til fods supplerer udskrevne landsoldater og hvervede gårdryttere i ridende regimenter.
1661: Rytteriet og infanteriet oprettes.
1684: Artilleriet oprettes.
1701: Forordning om Landmilitsen for bønderne og deres sønner. Søofficerer (søkadetter) uddannes fra 1701.
1704: Forordning om søværnepligt for dem, som ernærer sig ved søfart og deres sønner i sølimitområderne inkl. købstæderne. De værnepligtige omfatter helbefarne, halvbefarne, søvante og usøvante samt skippere og styrmænd. De udskrives på session.
1712: Landkadetakademiet oprettes.
1730: Christian 6. ophæver forordningerne om landmilitsen og de nationale rytterregimenter. Hvervede ryttere antages i stedet.
1733: Landmilitsen genindføres. Stavnsbåndet indføres for bønderkarle under 36 år, som ikke må forlade godset, hvis godsejeren kan tilbyde dem tjeneste. Gælder for hele landet dog ikke Bornholm, som er fritaget for værnepligt. Det er godsejerne, som bestemmer, hvem der skal udskrives. Sessioner for 18-36 årige afholdes hvert år straks efter Michaelis (29. september).
1741: Stavnsbåndet udvides fra det 9. til 40. år.
Hvis en soldat efter endt tjeneste som soldat ikke vil overtage en fæstegård på godsejerens betingelser, kan godsejeren udskrive ham til et hvervet regiment for 6. til 8. år – undertiden op til 10 år.
1764: Stavnsbåndet udvides fra 4. til 40. år.
1788: Frd. af 20. juli 1788 om stavnsbåndets løsning indfører almindelig værnepligt for bondestanden. Der begyndes en afvikling af hvervningen af menige soldater til de hvervede regimenter. Over en periode 2-3 år foretages der en registrering af alle mænd på landet.
1802: Ordningen med nationale rekrutter ophører i 1802-03. Overførsel til Landeværnet efter 6 år ved linien og indtil det 45. år. Hvervningen af menige soldater ophører.
1808: Landeværnet tilknyttes bataljonerne som forstærkningsbataljoner (annekterede).Tilbage til 8 år ved linien.

1849: Alm. værnepligt for næsten alle unge mænd født 1826.
1850: Holmens faste stok afvikles over en årrække fra ca. 1850.
1860: Ordningen med amtspas ophører.
1867: Ordningen med stillingsmænd (stedfortrædere) ophører.
1861: Alle værnepligtige indskrives i lægdsrullen. Hel- og halvbefarende søfolk skal overføres fra lægdsrullen til sørullen. Herudover udskrives der fra lægdsrullen mandskab til tjeneste ved søværnet som marineinfanterister m.m. uden at være indskrevet i sørullen.
1912: Føring af selvstændige søruller ophører. Alle værnepligtige udskrives fremover fra lægdsrullen.
De, som står i sørullen bliver tilbageført til landrullen for det samme lægd.
1919: De civile domstole overtager de militære straffesager.

Danmarks krige

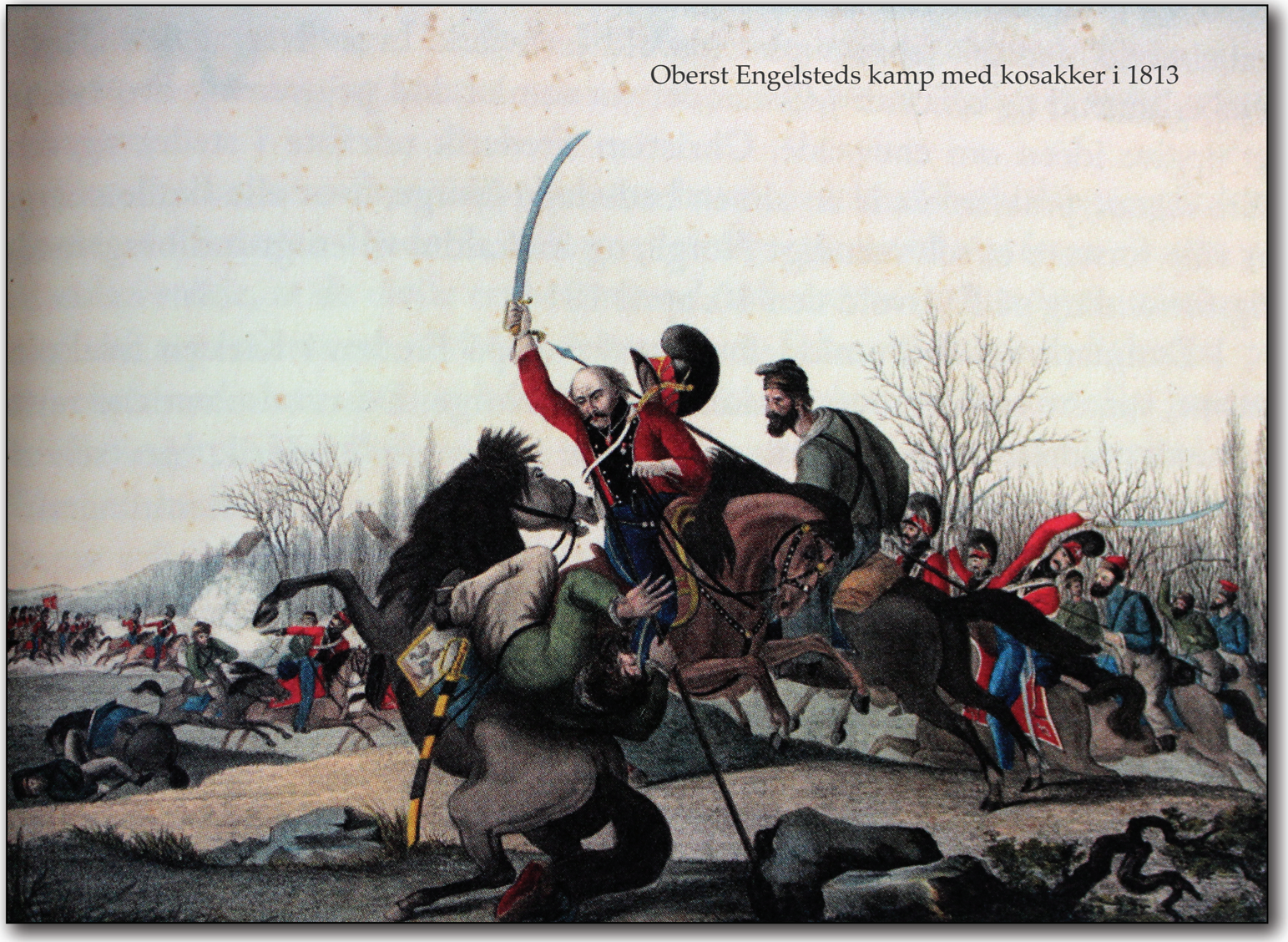

Oberst Engelsteds kamp med kosakker i 1813

Danmarks krige

1701-14: Danske hjælpetropper i den spanske arvefølgekrig.

1709-20: Den store nordiske krig.

1733-36: Den polske arvefølgekrig. Mange af soldaterne vender aldrig hjem.

1788: Sverige er i krig med Rusland. På grund af Danmarks traktat med Rusland tvinges Danmark med i krigen. Den norske hær besejrer en svensk hær ved Kvistumbro. Mange nordmænd omkommer på grund af manglende forsyninger, men ellers beskedne tab på begge sider.

1800-1801 Danmark indgår det væbnede neutralitetsforbund med Rusland, Sverige og Preussen om, at orlogsskibe skal beskytte landenes handelsskibe mod at blive visiteret og opbragt af engelske og franske skibe. England reagerer med at beslaglægge danske skibe i engelske havne.

1801: Danmark besætter kortvarigt Hamburg og Lübeck efter at englænderne har beslaglagt danske skibe i Engelske havne. Slaget på Reden tvinger Danmark til at udtræde af det væbnede neutralitetsforbund med Rusland.

1806: Napoleon tvinger Danmark til indgå i handelsblokaden mod England.

1807: Københavns bombardement, ranet af flåde, besættelsen af Helgoland, besættelse af de danske kolonier.

1808: Englænderne forsøger at indtage Christiansø, men opgiver forsøget.

1808-09: Franske, spanske og nederlandske hjælpetropper i Danmark, 32.800 mand under ledelse af den franske marskal Bernadotte. De spanske tropper gør oprør og bliver af englænderne hentet på Langeland. Den norske hær i kamp med svenskerne ved grænsen anført af prins Christian August af Augustenborg, som senere bliver valgt som svensk kronprins, men dør kort tid efter. I stedet bliver den franske marskal Jean Baptiste Bernadotte valgt, som svensk tronfølger og adopteret af Karl 13.

Danske søfolk sendes til floden Schelde og Antwerpen for at bemande 2 - senere 4 - franske linieskibe. Søfolkene vender hjem i 1813.

1809 Englænderne besætter Anholt.

1811 Forgæves forsøg på at tilbageerobre Anholt. 34 døde, 93 sårede og 396 soldater tages til fange.

1812 Den bevægelige armédivision i Holsten oprettes for at beskytte den danske grænse.

1813-14: Det *1. auxiliærkorps* (hjælpekorps). Korpset (ca. 10.000 mand) deltager i krigen på Napoleons side mod en koalition bestående af England, Rusland, Preussen, Østrig og Sverige m.fl. De danske deltagere får i 1858-59 mulighed for at ansøge om Sct. Helena medaljen. Krigen ender med Danmarks overdragelse af Norge til Sverige. Den 14. januar 1814 bliver korpset opløst som led i fredsaftalen. Nordmændene anført af den danske kronprins Christian Frederik (søn af afdøde arveprins Frederik) og fætter til Frederik 6. modsætter sig overdragelsen.

Det *2. auxiliærkorps* på 10.000 mand dannes for under Bernadottes ledelse at kæmpe mod Napoleon. De russiske soldater forbliver på

dansk grund for at sikre, at Danmark overholder fredsaftalen om Norges overgivelse til Sverige. De svenske og danske tropper går tilbage efter, at Napoleon har abdiceret. Det 2. auxiliærkorps nedlægges den 30. maj 1814.

Den svenske kronprins truer med hjælp af den russiske hær at besætte Jylland på grund af Norges selvstændighedskamp.

Forhandlere fra Rusland, Østrig, Preussen og England truer Norge med krig, hvis Norge ikke frivilligt overgives til Sverige. På Eidsvoll erklærer Norge den 17. maj sin selvstændighed , landet får sin egen forfatning og prins Christian Frederik bliver udnævnt til norsk konge. Svenske tropper ind i Sverige. Norge opgiver deres kamp for selvstændighed. Prins Christian Frederik giver kronen tilbage til nordmændene og forlader Norge. I slutningen af året forlader de russiske tropper hertugdømmerne.

1815: I marts 1815 forlader Napoleon Elba og får samlet en ny hær mod koalitionen. Koalitionen går igen sammen for at bekæmpe Napoleon, og Danmark indgår med det 3. *auxiliærkorps* på 15.000 oprettes i juni, men stoppes i Bremen efter, at Napoleon den 18. juni er slået ved Waterloo. Det 3. *auxiliærkorps* marcherer hjem til Rendsborg og Altona.

Det Danske Armekontingent oprettes i november på 5.000 mand og marcherer til Frankrig, som en del af de allieredes besættelseshær. Vender tilbage til Danmark i 1818.

1848-50: Den 1. slesvigske krig.

1864: Den 2. slesvigske krig, hvor vi mister hertugdømmerne og en del af sønderjylland.

Franske tropper i Lübeck, 1806. I forgrunden skændes en bereden jæger, en husar og en polsk officer om en babys sikkerhed.

Krigsarkiver

Erindringsmedaljen 1801 (Slaget på Reden).

Krigen i 1813-18.

1. Auxiliærkorps i 1813-14 (Napoleons hjælpetropper).

Sct. Helena-medaljen. Kopi af ansøgninger er opstillet i publikumsmagasinet på Rigsarkivet. De originale ansøgninger befinder sig i Forsvarets Arkiver (FOARK), Arkivfunktionen for Forsvarets Arkivers originale medaljesager.

2. Auxiliærkorps 1814 (14.1. - 30.5. 1814).
3. Auxilliærkorps 1815 (19.6. - 4.12. 1815).

Den danske Armekontingent i Frankrig (1815-1819).

De slesvigske krige 1848-50 og 1864

Lazaretter Treårs-krigen (også med lazaretter for krigen 1864 m.m.) i Forsvarets Lægekorps arkiv.

Tapperhedsmedalje, kun indstillinger, blev aldrig uddelt. **Arkivskaber:** Medaljesager. Arkivserie: Senere ansøgninger.

Indstillinger til dekorationer efter Slaget ved Isted 25/7-1850

Erindringsmedaljen for begge krige, opstillet i publikumsmagasinet på Rigsarkivet. Uddelt i 1877.

Bestyrelsen for de militære underklassers pensionering og for Invalideforsørgelsen.

4. **Jubilæumsgaven (1848-50)**, uddelt i 1898. I 1898 fik veteranerne fra 1848-50 tildelt en gave på 100 kr., som et engangsbeløb. Beløbet svarer til ca. 6.800 kr. i dagens priser. Ansøgnings-skemaerne, som er stillet frem i publikumsmagasinet på 1. sal på Rigsarkivet, er opdelt på købstæder, amter og udlandet efter ansøgerens bopæl på ansøgningstidspunktet.

5. **Hædersgaven på 100 kr. årlig** (1848-50) fra 1906. Ansøgningerne, som ligger på soldatens efternavn, befinder i arkivet for Invalidebestyrelsens arkiv. Der findes et register til ansøgningerne, som er opstillet i publikumsmagasinet på 1. sal på Rigsarkivet. **Arkivskaber:** Invalidebestyrelsen. **Arkivserie:** Ansøgninger om hædersgaver til veteraner fra Treårskrigen (1848-50).

6. **Hædersgaven på 100 kr. årlig** (1864) fra 1914. De originale ansøgninger ligger fordelt på nr. i Enkeforsørgelseskontorets arkiv. For at bestille ansøgningen skal man finde pågældendes nummer i navnekartoteket, som er opstillet på Rigsarkivet i publikumsmagasinet på 1. sal. **Arkivskaber:** Enkeforsørgelseskontoret. **Arkivserie:** Sager vedr. tildeling af hædersgaven 1864.

7. Feltpræsten i Rendsborg, kirkebog, lazaret (1852-1864).

8. Der findes også en række sager vedrørende hædersgaven for 1848-51 og 1864 i pensionskontoret, diverse journalsager vedr. veteraner. Ligger under pågældendes VV-nummer.

Robert Lemming har udarbejdet registre over døde i krigen 1848-50; over danske soldater i preussisk og Østrigsk fangeskab i 1864; sårede i krigen 1864; døde i krigen 1864, indstillinger og dekorationer fra 1864; Svenske statsborgere i krigen 1848-50.

Register over faldne preussere i 1864 af Peter P.E. Gunther.
Register over faldne sønderjyder i 1. verdenskrig.
Disse registre er opstillet i Publikumsmagasinet, 1. sal på Rigsarkivet.

Hærens og søværnets officerer

Har pågældende været dansk eller norsk officer før 1814, så start altid med I.C.W. Hirschs' 12 håndskrevne bind om »*Danske og Norske officerer 1648-1814*« og V. Richter: Den danske Landmilitæretat 1801-94, bd. 1-2 (1896-97, ny udg. 1977).
Findes bl.a. på Rigsarkivet og Det Kgl. Bibliotek og formentlig også på landsarkiverne. *Uddrag fra I.C.W. Hirsch's bind.*

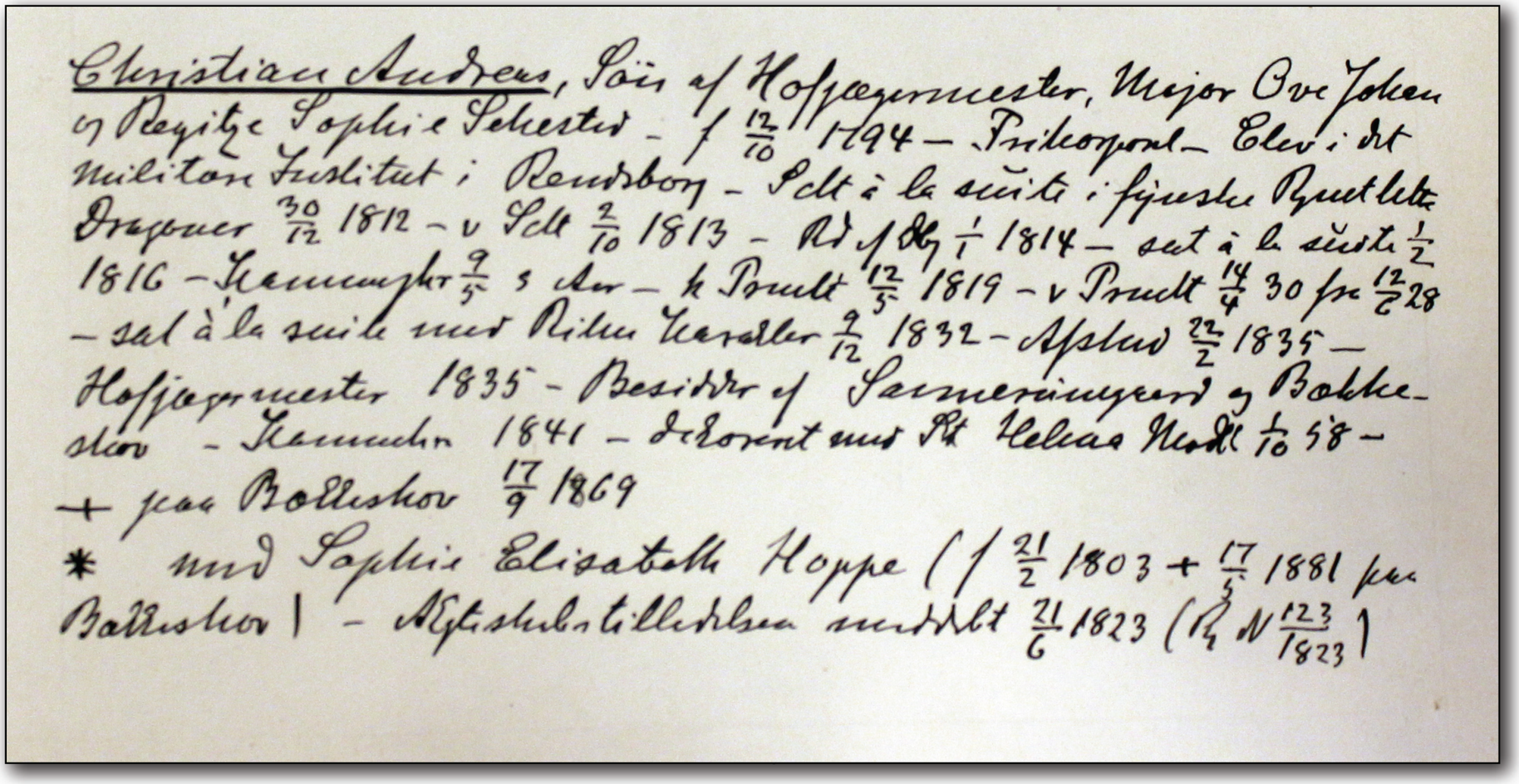
Christian Andreas, Søn af Hofjægermester, Major Ove Johan og Regitze Sophie Schested – f 12/10 1794 – Frikorporal – Elev i det militære Institut i Rendsborg – Sekt à la suite i fjenske Rytterlette Dragoner 30/12 1812 – v Sekt 2/10 1813 – Rd af Dbg 1/1 1814 – sat à la suite 1/2 1816 – Kammerjkr 9/5 s Aar – k Prmlt 12/5 1819 – v Prmlt 14/4 30 fra 12/6 28 – sat à la suite med Ritter Karakter 9/12 1832 – Afskid 22/2 1835 – Hofjægermester 1835 – Besidder af Sammeringaard og Bakkeskov – Kammerhr 1841 – dekoreret med St Helena Medl 1/10 58 – + paa Bakkeskov 17/9 1869
* med Sophie Elisabeth Hoppe (f 21/2 1803 + 17/5 1881 paa Bakkeskov) – Ægteskabstilladelsen meddelt 21/6 1823 (Rg N 123/1823)

Bøger og opslagsværker om officerer

Danske og Norske officerer 1648-1814 af J.C.W og K. Hirschs.

Den danske landmilitæretat 1801-94 af V. Richter (2 bind).

Den danske hærs historie til Nutiden (1876) og den Norske hær indtil 1814 af Otto Vaupell.

Danmarks Hær (2 bind) af H. Hjorth-Nielsen (Red). 1934-35.

Faste artilleriofficerer af linien (1764-1889) af P.I. Liebe (2 bind).

Oplysninger om artilleriofficerer 1763-1867 af F.F. Grúner,

Nekrologer og biografier over afdøde officerer o.l. af J. Dencker.

Den dansk-norske Søetat 1660-1814 og Den danske Søetat 1814-1932 af T.A. Topsøe-Jensen og Emil Marquard. Hagerup. København. 1935.

Månedsløjtnanter i Søe-Etaten 1801-1814 af J. Teisen. Særnummer af Tidsskrift for Søvæsen. 132. årgang. 1961.

Måneds- og reserveløjtnanter 1848-50 og 1864 af J. Teisen. Særtryk af Tidsskrift for Søvæsen. København 1964.

Personalhistoriske kartoteker på Rigsarkivet:

- Erindringsmedaljen 1801 (Slaget på Reden).
- Prins Carl af Hessens arkiv 1772-1836.
- Berliens Kartotek. Officerer og militære afdelinger 1679-1721.
- Kirurger, Feltskærere, Dyrlæger , Kursmede, Bøssemagere, Arsenalbetjente, Sadelmagere, Feltpræster, Fanesmede m.fl.
- Kadetattester (fødsels-, dåbs- og helbredsattester 1700-1960).
- Kartotek over militære skiftesager 1600 - 1960 (hevisning til justitsprotokoller m.fl.).
- Schiøpffes samling over danske officerer i fremmed krigstjeneste (1815-1959) på Rigsarkivet. Start med at finde pågældendes nr. i navneregistrene som står i publikumsmagasinet på Rigsarkivet.
- Bestallinger for afdøde officerer.
- Lütkens kartotek over personalia for artilleriofficerer.
- Notater om artilleriofficerer (1800-1900).
- P.F. Rist: Personalhistoriske oplysninger om danske og norske officerer i 17. og 18. århundrede.
- J.H.F. Jahn, samling 1660 - 1700. Personalia for danske officerer.

Om tjenesteforhold:

- Regimenternes arkiver, bl.a. stambøger.
- Forsvarets arkiver med bl.a. frisedler til indgåelse af ægteskab.
- Landkadetkorpset, Stambøger m.m. (1723-1825) med registre.
- Landkadetkorpset, Daglig rapportbog for kadetkompagniet (1746 -1767)
- Landkadetkorpset, Liste over militærpersoners børn der er antaget (1757-1792).
- Hærens officersskole.
- Krigskancelliets refererede sager (1701-63), kartotek på læsesal.
- Indlæg til Overkrigssekretærens udfærdigede håndbreve (1699-1766), kartotek på læsesal.
- Overkrigssekretærens indkomne breve (1679-1763), kartotek på læsesal.

Om straffeforhold:

- Regimentsauditørens arkiv.

- Landkadetkorpset Straffebøger (1738-1861).
- Generalkrigsretssager. 1757 - 1845
- Overkrigsretten (1908 - 1920)
- Kastellet i København
- Fæstningen i Rendsborg (1658-1863)

Søg evt. på officerens navn på www.daisy.sa.dk
Vær opmærksom på, at mange officerer valgte at lade kongen afgøre sagen uden, at sagen kom for en krigsret.

Om medaljer:

Alle dekorerede personer, herunder riddere og Dannebrogsmænd er at finde i »*Hof & Stat*«. Kongelige Dansk Hof og Statskalender. Det eneste sted, hvor alle står registreret er i Ordenskapitlet, idet det er her fra at oplysningerne til Hof og Stat udgår m.h.t. udnævnte personer. Man kan evt. kontakte Ordenskapitlet og høre om den pågældende har indsendt en levnedsbeskrivelsen, En del levnedsbeskrivelser brændte ved Christiansborg brand i 1884. Lad være med at blive forvirret over, at der på hjemmesiden står, at arkivet strækker sig tilbage til 1884, arkivet ligger inde også med oplysninger længere tilbage.

Syge officerer fra hæren:

- Københavns Garnisonshospital (1818-1918).
- Københavns Militærhospital (1918-1963).

Pensioner samt støtte til evt. efterladte:

Enker og børn efter officerer ved hæren og flåden frem til 1846:

- Indskudssager i Den almindelige enkekasse (1739-1846)

Den Almindelige Enkekasse blev oprettet ved kgl. reskript af 19. juli 1775. Den var en statsgaranteret enkekasse, som i sig optog Landmilitæretatens Pensionskasse (også kaldet den gamle enkekasse). I den nye kasse var der tvungen forsikring for alle gifte, civile og militære embedsmænd. Den sidste enke, der blev forsørget af kassen, døde i 1921. På www.fogsgaard.org findes et navneregister, der henviser til arkiverne på Rigsarkivet (den almindelige enkekasse). I arkivet for enkekassen findes også et trykt register over indskyderne fra 1739-1846.

- Finansministeriets, pensionskontoret (1846-1909).
- Enkeforsørgelseskontoret (1909-1973).

Officererne ved hæren og flåden.
Frem til begyndelsen af 1700-tallet var pensioner med sjældne. Ved køb af et regiment påtog køberen sig forsørgelsen af regimentets officerer. Herudover kunne de få tildelt en gård eller et civilt embede af kongen eller blive beskæftiget ved et garnisonskompagni.

- Garnisonskompagnier (Nyborg, 1774-84 og1789-1816, Frederiksort, 1764-1816, Fladstrand 1764-1816,

Helgoland, 1764-1816, Korsør, 1777-99, Kronborg, 1793-99, Rendsborg, 1785-89). Der er bevaret arkivalier fra Nyborg (1774-1816).

Fra 1764 blev der indført ventepenge (vartpenge) og pensioner til hærens officerer. Pensionerne blev bl.a. betalt af Zahlkassen (den danske stats- og kongens hovedkasse) og nedenstående:

Krigshospitalskassen (1682-1851). Omfatter Kvæsthuskassen (1745 -1796), Krigshospitals-, Enke- og Pensionskassen (1745-1796) og Landmilitæretatens pensionskasse og Krigshospitalskassen.

- Postpensionskassen (1712 - 1786).
- Postkassepensionsdirektionen (1786 - 1816).
- Den almindelige pensionskassedirektion (1816-1842)-

Ved kgl. kundgørelse af 26. februar 1842 blev den almindelige pensionskassedirektion afskediget, og dens sager blev henlagt under finansdeputationen. Direktionen havde kun ét kontor, der forsatte sin virksomhed som underordnet kontor under Finansministeriet, pensionskontoret, hvor man bl.a. kan finde oplysninger om pensioner og støtte til efterladte officerer fra hæren og flåden m.fl.

- Finansministeriet, Pensionskontoret.

Se side 131 i bogen »Slægtsforskning i lægdsruller, søruller og i hærens og søværnets arkiver« vedr. opdelingen i pensionsgrupper.

Pensionerne og støtten blev udbetalt via amtsstuerne og senere af postvæsenet. *»Pengebrevet« af David Monies (1812-94).*

Hvervede underofficerer, soldater og ryttere

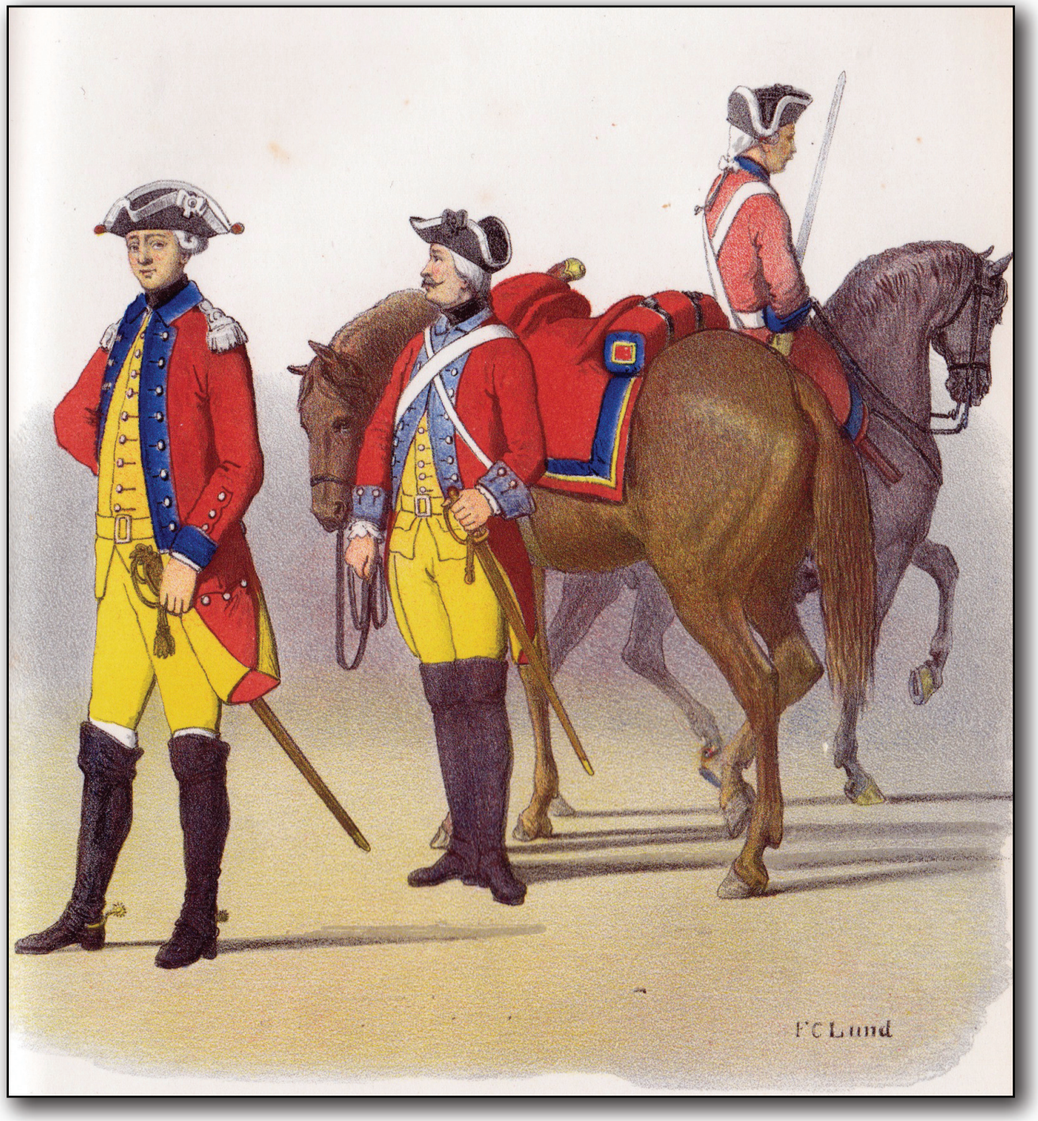

Rytteri i 1772

Hvervede rytterregimenter

I 1730 nedlægger Christian VI (1730-46) landmilitsen og stopper udskrivningen af ryttere fra rytterdistrikterne. Fra 1730 og frem til ca. 1790 udgøres rytterregimenterne udelukkende af hvervede ryttere.

- Den kongelige Livgarde til Hest (1683-1866).
- Gardehusarregimentet (1767-1957).
- Dragonregimenterne (1737-1957).
- Kyrasserregimenterne 1724-1771)
- Holstenske Lansenérregiment (1716-1842).

Herudover findes nationale rytterregimenter og ridende jægerkorps.

Hvervede fodfolkssoldater og underofficerer

Frem til 1774 bestod hovedparten af den danske hær af hvervede soldater. Efter 1808 blev der ikke længere hvervet soldater og ordningen ophørte helt i 1814, men man kan fortsat finde hvervede soldater i nogle år efter 1814 på af deres kontrakter er blevet forlænget.

Oplysninger om disse hvervede skal findes i de enkelte regiments-ers arkiver med stambøger, til- og afgangslister, edsprotokoller samt straffeoplysninger i regimentsauditørens arkiv m.m.

Hvervning:

- Generalhvervekommissionen (1764-1810).
- Mønstringer i Rendsborg (1748).

Sygdom:

- Garnisonssygehuset i København (1804-1943).

Pension og forsørgelse af evt. efterladte:

- Krigshospitalskassen (1682-1851). Omfatter Kvæsthuskassen (1745 -1796), Krigshospitals-, Enke- og Pensionskassen (1745-1796) og Landmilitæretatens pensionskasse og Krigshospitalskassen.
- Christians Plejehus. (1767-1854). Arkivalierne befinder sig på Rigsarkivet.. På Københavns Stadsarkiv findes der flere arkivalier vedrørende de beboere fra Christians Plejehus, som forblev i København for perioden (1765-1846).
- Bestyrelsen for de militære underklassers pensionering og for invalideforsørgelsen fra 1851- 1909 (Invalidebestyrelsen).

Kartoteker i Forsvarets Arkiver:

- Drabantgarden og Slesvigske Gendarmerikorps (1700-1800).
- Kartotek over Fodfolkets underofficerer og spillemænd (1800- ?)
- Rytteriets underofficerer (1700-1900) henvisning til stambøger.
- Kartotek over Raket-, Sappeur- og Ingeniørkorpsets Underoff.
- Centralkorporalskolen, Kommandoskoler, Artillerikadetter, Stykjunkere (1848-1868).
- Justitsprotokoller for de forskellige dragonregimenter.
- Kartotek over fæstningers justitsprotokoller (1800-1900)
- Livgardens Justitsprotokoller (1680-1696).
- Holstenske Infanterireg., 15 Bat. edsprotokol (1785-1842)

Start med at bestille journalregistret for det relevante år og pågældendes efternavn. Man skal her huske, at soldaten kan være indført under hans efternavn eller hans soldaternavn, som ofte er det sted, som han kommer fra, da han bliver indkaldt. (*Nogle sjældne gange er sagen ikke indført under soldatens efternavn eller soldaternavn, men under enkens navn.*)

Jeg finder enkens ansøgning indført under »*Forsinge, Niels Christiansens enke, Johannes Hansdatter*« og tre journalnumre: D 4579, 6328, H 534. Hvert bogstav og tal betegner en ekspedition i sagen. Som absolut hovedregel befinder journalsagen sig med alle sagens dokumenter under det sidste journalnummer, i denne sag H 584. Jeg kan så bestille journalsagen H 584, som befinder sig på Rigsarkivets fjernarkiv.

Arkivskaber: *Invalidebestyrelsen*

Arkivserie: *Journalsag*

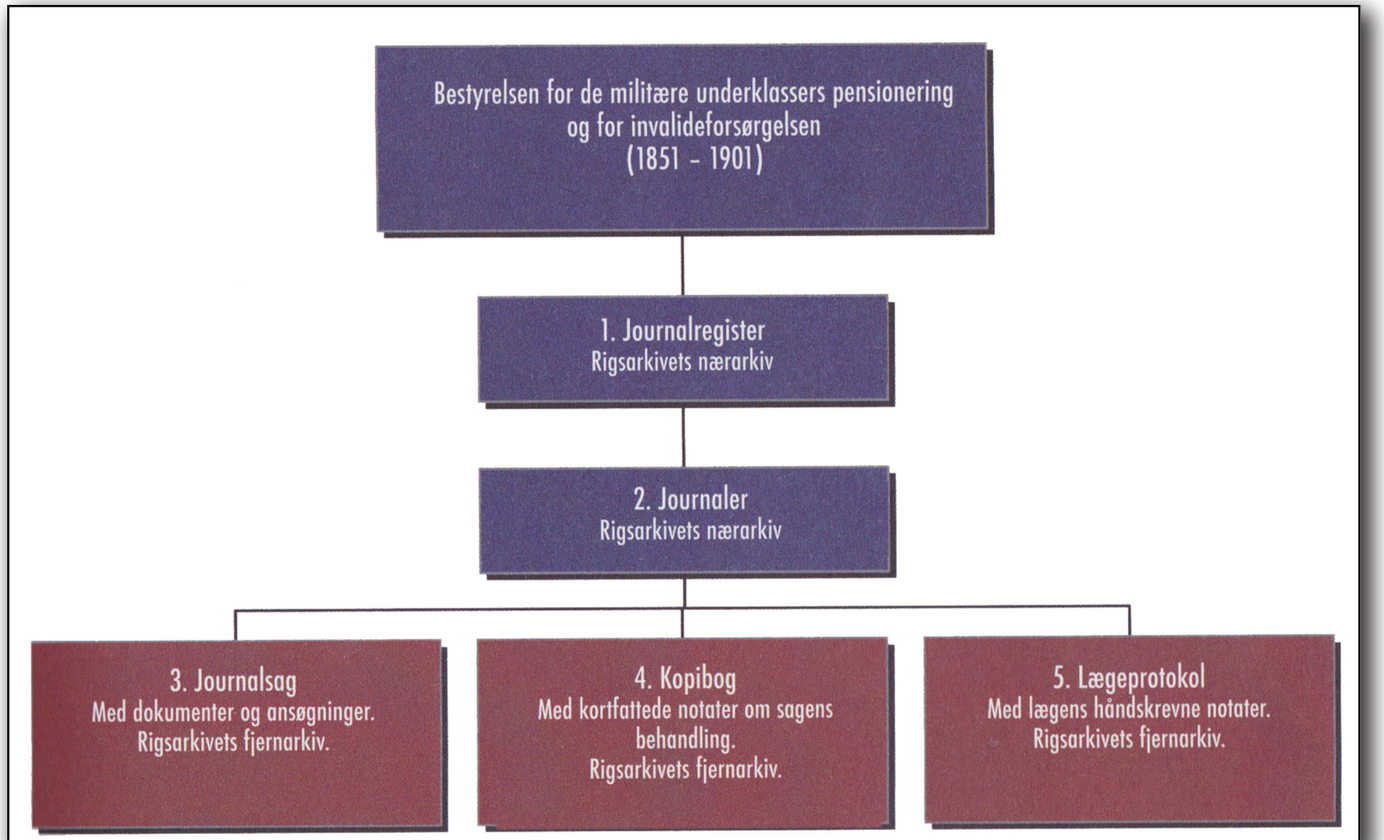

Hvis soldaten er blevet invalid, så findes der også oplysninger i lægeprotokolen.
I invalidebestyrelsens arkiv findes der også mange andre arkiver, bl.a. en række fonde.

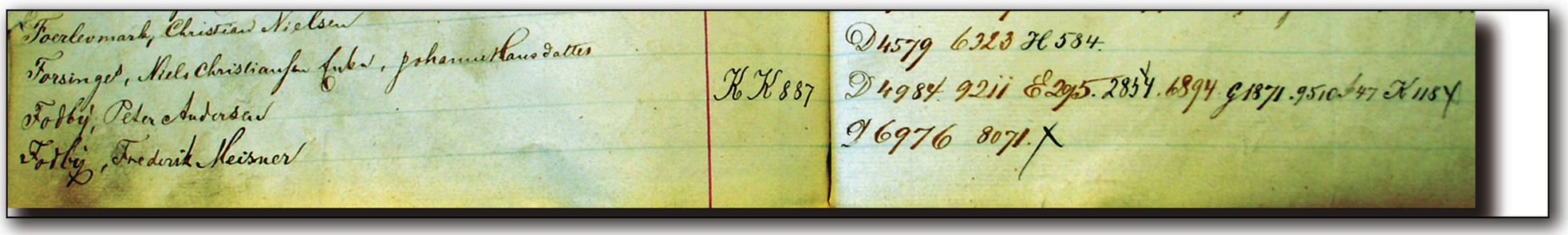

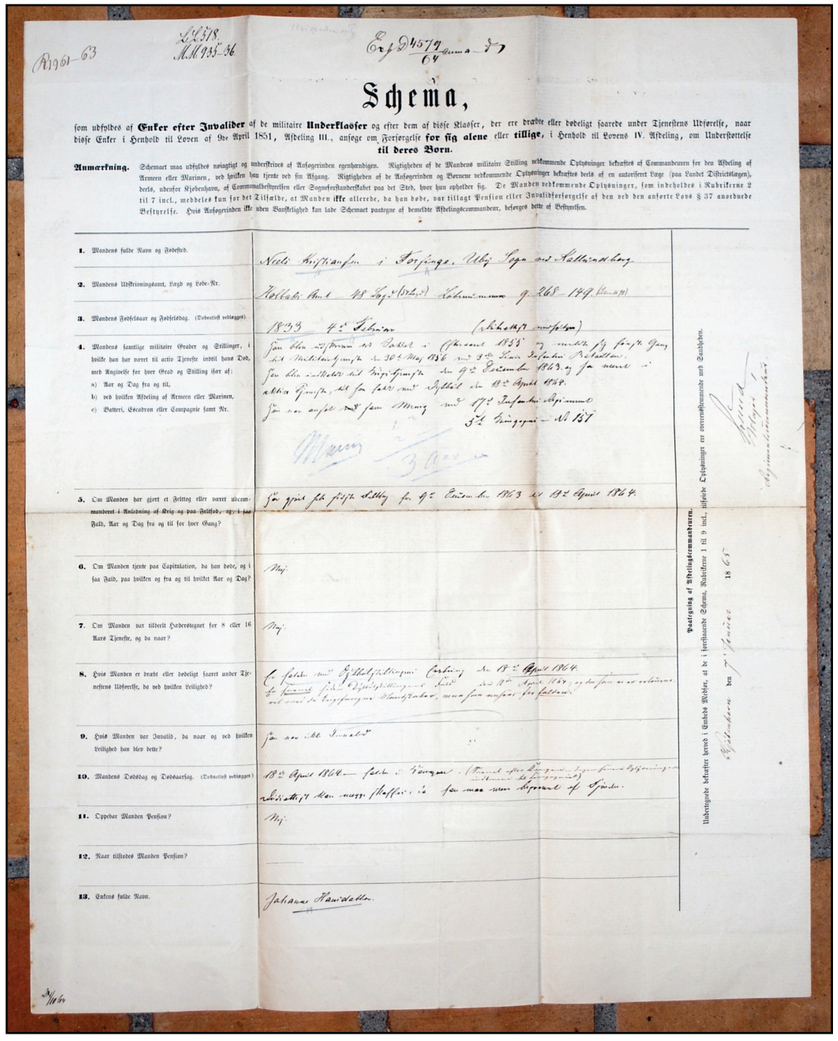

Schema,

som udfyldes af **Enker efter Invalider** af de militaire **Underklasser** og efter dem af disse Klasser, der ere dræbte eller dødeligt saarede under Tjenestens Udøvelse, naar disse Enker i Henhold til Loven af 9de April 1851, Afdeling III., anlege om Forsørgelse **for sig alene** eller **tillige**, i Henhold til Lovens IV. Afdeling, om Understøttelse **til deres Børn**.

Anmærkning. Schemaet maa udfyldes nøiagtigt og underskrives af Ansøgerinden egenhændigen. Rigtigheden af de Mandens militaire Stilling vedkommende Oplysninger bekræftes af Commandeuren for den Afdeling af Armeen eller Marinen, ved hvilken han tjente ved sin Afgang. Rigtigheden af de Ansøgerinden og Børnene vedkommende Oplysninger bekræftes dels af en autoriseret Præst (paa Landet Tilsidesætagen), dels, uden for Hovedstaden, af Communalbestyrelsen eller Sognefogdembedet paa det Sted, hvor hun opholder sig. De Manden vedkommende Oplysninger, som indeholdes i Rubrikkerne 2 til 7 incl., meddeles kun for det Tilsidste, at Manden **ikke** allerede, da han døde, var tillagt Pension eller Invalidforsørgelse af den ved den anførte Lovs § 37 anordnede Bestyrelse. Hvis Ansøgerinden ikke uden Vanskelighed kan lade Schemaet paategne af bemeldte Afdelingscommandeur, besørges dette af Sognefogden.

1. Mandens fulde Navn og Fødested.	Niels Christensen i Forsinge, Ulbjerg Sogn ved Kalundborg
2. Mandens Udskrivningsaarstal, Lægd og Løbe-Nr.	Kalundborg Amt 28 Lægd (Ud.) Løbenummer 9. 268 1849 (Nummer)
3. Mandens Fødselsdag og Fødselsdag. (Dobbeltsk vedlægges)	1833 4de Februar (Fødselsattest vedlægges)
4. Mandens samtlige militaire Grader og Stillinger, i hvilke han har været til aktiv Tjeneste inttil hans Død, med Angivelse for hver Grad og Stilling lige af: a) Aar og Dag fra og til, b) ved hvilken Afdeling af Armeen eller Marinen, c) Batteri, Eskadren eller Compagnie samt Nr.	For Øvrigt se ovenfor under 1 Februar 1853 og under 17 April 1854 samt under 17 April 1854 som 4de Linie Infanteri Bataillon. For den indtraadte det Nye Gjennemsyn den 30 Juni 1856 som 4de Linie Infanteri Bataillon. Den 17de December 1863 og for senere i aktiven Gjennemsyn det for 1863 med Afskedet den 17de April 1864. For den ovenfor med fremmede Mærke under 17de Infanteri Regiment No 157 Gl. Grænseregiment No 157
5. Om Manden har gjort et Felttog eller været ~~commanderet i Skjærmyd. af Krig og paa Fastlandet og i saa~~ Fald, Aar og Dag fra og til for hver Gang?	For øvrigt det ovenfor Afskeds for 17de December 1863 til 17de April 1864.
6. Om Manden tjente paa Capitulation, da han døde, og i saa Fald, paa hvilken og fra og til hvilket Aar og Dag?	Nej
7. Om Manden var tildelt Hædersmærket for 8 eller 16 Aars Tjeneste, og da naar?	Nej
8. Hvis Manden er dræbt eller dødelig saaret under Tjenestens Udøvelse, da ved hvilken Leilighed?	Er faldet med Geweret i hånden i Slaget ved Dybbøl den 18de April 1864 og er begravet paa Dybbøl Kirkegård den 18de April 1864 og der er en Gravsten over ham med de begravedes Navn og Stand.
9. Hvis Manden var Invalid, da naar og ved hvilken Leilighed han blev dette?	For øvrigt ikke Invalid
10. Mandens Dødsdag og Dødsaarstag. (Dødsattest vedlægges)	18de April 1864 — falden i Kampen (Dødsattest er fremsendt af Regimentschefen)
11. Opnaaer Manden Pension?	Nej
12. Naar tilkendes Manden Pension?	
13. Enkens fulde Navn.	Johanne Hansdatter

Vedtagelse af Afdelingscommandeurens. Ulbjerg den 1 Januar 1865

Ulbjerg

Ulbjerg Sogn

Ulbjerg Sogn

Ulbjerg Sogn

Landsoldater og nationale rekrutter

Fodfolk og rytteri 1740

Nationale udskrevne landsoldater i perioden 1701-88

Amtmanden, amtsforvalteren og godsejeren var ansvarlige for at udfærdige lister og ruller over den pågældende egns værnepligtige mandskab. Lægdsruller og oplysninger om udskrivningen kan findes, hvis de er bevaret i godsarkiverne, byfogedens arkiver, herredsfogedens arkiver og evt. også i amtets arkiver. Det er er begrænset, hvad der er bevaret,

Omfanget af tjenesten afhang af om hæren var sat på krigsfod eller på fredsfod.

I fredstid deltog pågældende i eksercits- og skydeøvelser i sognet samt bataljons- og regimentsøvelser hvert eller hvert anden år afhængig af landets militære og økonomiske situation. Senere gennemgik landsoldaten en rekrutskole på 8 uger, og hvert andet år skulle de deltage i øvelser af 5 ugers varighed.

Fra 1788 skulle landsoldaterne stå 8 år i linien, 8 år i forstærkningen og 8 år i en reserveklasse. Inden for de første 8 år skulle vedkommende gøre 2 års garnisonstjeneste.

De har ret til at stille med en stillingsmand (ophører i 1860) og bytte lodtrækningsnummer. De må også gerne flytte, men hvis de flytter ud af amtet, skal de stille kaution for at få udstedt et amtspas (afskaffet i 1867).

Landrekrutter fra 1764-74, 1778-1803

Landrekrutter var udskrevne soldater fra lægderne, som modtog håndpenge og gjorde fast tjeneste ved regimenterne på lige fod med de hvervede, men med fortrinsret til at blive frimænd. Afskaffet i 1803.

Oplysninger om tjenesten:

Oplysninger om tjenesten skal findes i arkiverne for det regiment, som den pågældende gjorde tjeneste ved, og i regimentets auditørs arkiver, hvis pågældende er blevet straffet.

Fodfolk og rytteri 1800

Værnepligtige soldater fra 1788

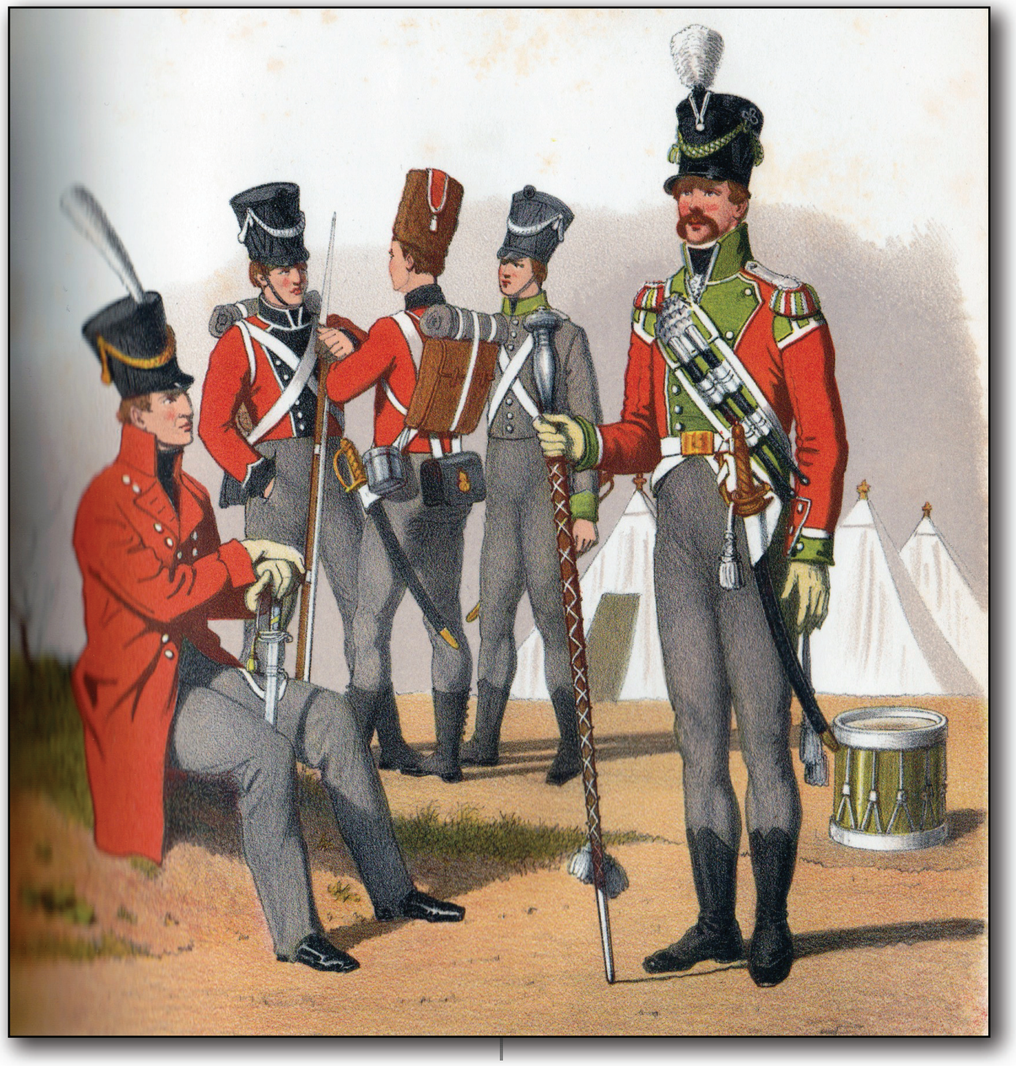

Fodfolk 1813